

เรื่อง การจัดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning)

เรียบเรียงโดย อาจารย์ ดร. เสรี เพิ่มชาติ

สาขาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

สาขาวิชาเทคโนโลยีไฟฟ้า คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ได้จัดทำโครงการศึกษาคุณงาน สืบสานวัฒนธรรม สร้างสรรค์ประโยชน์ และส่งเสริมการมีสุขภาวะที่ดี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักศึกษามีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิชาชีพช่างไฟฟ้าเพิ่มขึ้น เพื่อสร้างเสริมทักษะและประสบการณ์การเรียนรู้แก่นักศึกษาในด้านความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่นักศึกษาตามเจตนารมณ์ของการจัดการศึกษาในสังคมยุคปัจจุบัน ที่เราเรียกกันว่า สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society and Economic) ที่ทุกหนทุกแห่งเต็มไปด้วยความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้

ปัญหาของการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันที่ไม่สอดคล้องกับสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้โดยทั่วไปยังไม่เอื้อที่จะพัฒนานักศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้ทั้งหมด และส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษาที่ไม่ค่อยสนใจในการเรียน ไม่มีความรับผิดชอบ ไม่นิยมแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นต้น ประกอบกับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ยังคงเน้นการถ่ายทอดเนื้อหามากกว่าการให้เรียนรู้จากสภาพจริง ไม่เน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ขาดโอกาสแสดงความคิดเห็น และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง แนวความคิดของการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้นักศึกษาได้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-directed Learning) จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาให้นักศึกษาคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เพราะการจัดการเรียนการสอนรูปแบบนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามความต้องการและความสนใจ เพิ่มความยืดหยุ่นในการเรียนการสอน (สาโรจน์ โสภีร์รักษ์, 2550)

การจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีความคิดที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเห็นว่ามีความเป็นประโยชน์ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงควรเริ่มจากผู้เรียนที่ต้องวิเคราะห์ความต้องการของตนที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่สนใจ เพื่อนำมากำหนดเป็นจุดมุ่งหมาย วางแผนการเรียนรู้ของตนตามลำดับขั้นตอน รู้จักแสวงหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ และสามารถประเมินตนเองได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โนวส์ (Knowles, 1975) ได้กล่าวว่าเป็นลักษณะของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละ

สถานการณ์ ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้คิดริเริ่มวินิจฉัยความต้องการการเรียนรู้ของตน ระบุวัตถุประสงค์ กำหนดแผนการเรียนรู้ รวมทั้งประเมินผลการเรียนรู้นั้นด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่นหรือไม่ก็ได้ การเรียนรู้ด้วยตนเองยังเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งมีบรรยากาศของผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการวางแผนการเรียนรู้ของตน ลงมือปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของตน ผู้สอนจะมีบทบาทช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และช่วยออกแบบทรัพยากรการเรียนรู้ต่างๆ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มากที่สุด

อนิรุทธ์ สติมัน (2550) ได้อธิบายลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองตามแนวทางพัชรี พลาวงค์ ไว้ดังนี้

1) Availability วิธีเรียนชนิดนี้จะเรียนเมื่อไร ที่ไหนก็ได้ ตามความพอใจโดยเลือกเรียนตามเวลาที่ผู้เรียนว่าง ทำให้ผู้เรียนเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แตกต่างจากผู้เรียนบางคนทำให้การเรียนล้มเหลวได้

2) Self-Placed เมื่อผู้เรียนเลือกสถานที่ได้ตามความพอใจแล้ว ผู้เรียนจะใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจบทเรียนได้เต็มที่ บางคนอาจใช้เวลา 1 ชั่วโมงต่อหนึ่งบทเรียน บางคนอาจใช้เวลา 5 ชั่วโมง แต่ประสิทธิภาพเท่ากันคือเข้าใจทั้งบทเรียน เนื่องจากความสามารถในการรับรู้ผู้เรียนแต่ละคนไม่เท่ากัน

3) Objectives แบบเรียนที่ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง ต้องบอกวัตถุประสงค์ในแต่ละบทไว้ให้ชัดเจน เพราะถ้าผู้เรียนสามารถตอบคำถามของวัตถุประสงค์ได้ทั้งหมดแสดงว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนนั้นๆ

4) Interaction การมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะเรียนช่วยให้ผู้เรียนสนุกกับการเรียนโดยผู้สอนอาจชี้แนะหรือให้การปรึกษาเกี่ยวกับการวางแผนกิจกรรมการเรียน

5) Tutor Help ผู้สอนมีหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน

6) Test as Learning Situation ในบทเรียนหนึ่ง ๆ จะมีบททดสอบซึ่งใช้เป็นเครื่องมือวัดตาม วัตถุประสงค์ ไม่ใช่การประเมินผลการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนสอบได้หรือสอบตก ส่วนในภาคปฏิบัติอาจใช้วิธีการ ทดสอบเป็นรายบุคคล

7) การเลือกวิธีเรียน ผู้เรียนแต่ละคนย่อมมีวิธีเรียนแบบที่ตนชอบ ดังนั้นผู้เรียนสามารถเลือกวิธี เรียนที่เหมาะสมกับตนเอง ขณะเดียวกันผู้เรียนก็มีอิสระในการเลือกเรียนบทเรียนก่อนหลังได้

การเรียนรู้ทุกวิธีจะมีขั้นตอนเพื่อเป็นแนวทางการเรียนรู้ สำหรับขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำ ตนเอง วิไลพร มณีพันธ์ (2539) อธิบายขั้นตอนการวางแผนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1) การตัดสินใจว่ากระบวนการเรียนรู้นั้น อะไรเป็นความรู้ ทักษะที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมอง หาข้อผิดพลาดและจุดอ่อนของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ใน ปัจจุบัน

2) การตัดสินใจว่าจะเรียนรู้กิจกรรมเฉพาะอย่างไร วิธีการ แหล่งวิชาการหรืออุปกรณ์ที่ใช้ ประกอบการเรียนมีอะไรบ้าง ในขั้นนี้ผู้เรียนควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการเฉพาะด้านอะไร เกณฑ์ที่ใช้ เลือกแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง การเข้าถึงระดับและ ความหมายของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจดูจากหนังสือ บทความ ก่อน การเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ในกรณีที่เป็นแหล่งทรัพยากรบุคคลอาจตัดสินใจว่าบุคคลประเภทใดที่จะให้ เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้และพยายามหาบุคคลเหล่านั้น ซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด

3) ตัดสินใจว่าจะเรียนที่ใด ผู้เรียนอาจเลือกบริเวณที่เงียบ สะดวก สบายและไม่มีผู้ใดมารบกวน หรืออาจจะต้องการสถานที่ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก

4) วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน

- 5) ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนเรื่องใด เมื่อใด
  - 6) ตัดสินใจว่าช่วงระยะเวลาใด เนื้อหาควรก้าวไปเท่าใด
  - 7) พยายามหาเหตุผลเหตุที่เป็นอุปสรรค ที่ทำให้การเรียนรู้อาจไม่ประสบความสำเร็จ หรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ไม่มีประสิทธิภาพ
  - 8) การหาเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับการลดเวลาหรือจัดเวลาให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัว หรือการพักผ่อน โดยอาจจะขอไม่ให้บุคคลอื่นรบกวนเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอให้ผู้อื่นทำงานแทนเป็นครั้งคราว
  - 9) ประเมินระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตน
  - 10) การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้หรืออุปกรณ์ที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหาเวลาว่างไปในที่ต่างๆ ค้นคว้าจากหนังสือในห้องสมุด ตลอดจนการพบบุคคลที่เอื้อต่อการเรียนรู้
  - 11) การสะสมหรือหาเงินที่จำเป็นสำหรับประโยชน์ในการหาแหล่งวิทยากร การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา
  - 12) เตรียมสถานที่หรือจัดห้องเรียนให้เหมาะสมสำหรับการเรียน โดยคำนึงถึงสภาพอากาศ แสงสว่าง เป็นต้น
  - 13) เพิ่มขั้นตอนที่จะเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจเพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียนหรือเพิ่มความพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการเรียน
- ขั้นตอนการวางแผนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ ซึ่งผู้เรียนเป็นผู้จัดระบบการเรียนของตนเองด้วยการจัดการด้านเวลาที่ใช้ในการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการและเพิ่มประสิทธิภาพของการเรียนรู้ด้วยการเตรียมความพร้อมให้กับตนเองในด้านต่างๆ รู้จักวิธีเรียนในชั้นเรียนและเรียนด้วยตนเอง ตลอดจนรู้จักใช้ประโยชน์จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้เพื่อการศึกษา ค้นคว้าต่อไป
- ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน จึงต้องเน้นการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ มากกว่าการเรียนการสอนแต่เพียงในห้องเรียนอย่างเดียว เช่นเดียวกับการจัดโครงการศึกษาดูงาน สืบสานวัฒนธรรม สร้างสรรค์ประโยชน์ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดี ที่จัดกิจกรรมหลากหลายรูปแบบในครั้งนี้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในเป้าหมายได้ด้วยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เพื่อสร้างความรู้ให้กับตนเองด้วยวิธีการของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างถ่องแท้และมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น นั่นก็หมายถึงคุณภาพของนักศึกษาที่เกิดขึ้นตามมาในอนาคตต่อไป

อ้างอิง

- วิไลพร มณีพันธ์. (2539). **ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล และสภาพแวดล้อมในการทำงานกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของพยาบาลประจำการโรงพยาบาลของรัฐ กรุงเทพมหานคร.** กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ พย.ม. (การบริหารการพยาบาล) บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สาโรจน์ ไสกรีกซ์. (2550). **ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตปริญญาโทที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองในวิชาเทคนิคและกระบวนการฝึกอบรม.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อนิรุทธ์ สติมัน. (2550). **ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานบน อินเทอร์เน็ตที่มีต่อการเรียนรู้แบบนำตนเองและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ปริญญาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Knowles, M.S. (1975). Self-directed Learning: A Guide for Learners and Teacher. Chicago: Association Press Follett.